

Kai Möller

**THE GLOBAL MODEL OF CONSTITUTIONAL RIGHTS,
Oxford University Press 2015., p. 222**

Nakon završetka Drugog svjetskog rata i posljedičnog uspjeha ustavne sudske kritike, jedan osobit model ustavnih prava imao je izvanredan uspjeh- najprije u Europi, a potom i globalno. Riječ je ovdje o globalnom konstitucionalizmu ili globalnom modelu ustavnih prava kao prava koja štite iznimno širok spektar interesa, a koji je u isto vrijeme ograničen povratku na pristup ravnoteže ili proporcionalnosti. Dakle, globalni konstitucionalizam se nalazi u kontrastu s koncepcijama prava predloženih od strane većine, ako ne i svih, moralnih i političkih filozofa koji se slažu u misli kako prava zapravo štite samo ograničen dio posebno važnih interesa, dok u isto vrijeme uživaju posebnu i pojačanu normativnu snagu. Međutim, iako se globalni konstitucionalizam u velikoj mjeri ne slaže s filozofskim shvaćanjima prava koja su predložena do danas, on predstavlja područje koje samo po sebi još nije dovoljno istraženo. Kai Möller, profesor sa sveučilišta London School of Economics and Political Science u Londonu, upustio se u istraživanje ovog područja, a svoja zapažanja objavio je u knjizi *The Global Model of Constitutional Rights* koju je objavio Oxford University Press tijekom 2015. godine.

Knjiga ima 222 stranice i napisana je u dva dijela. Na početku knjige nalaze se zahvale (p. v-vii), sadržaj (p. ix-x), tablica slučajeva (xi-xiv), popis kratica (p. xv) i uvodni dio naslova „The Global Model of Constitutional Rights“ (p. 1-26) nakon kojeg slijedi sedam poglavlja koja su sabrana u prvom (p. 27-95) i drugom (p. 99-205) dijelu, zaključak (p. 206-210), bibliografija (p. 211-227) i indeks (p. 219-222).

U uvodnom poglavlju „*The Global Model of Constitutional Rights*“ (p. 1-26) autor nas uvodi u istraživanje pojma globalnog konstitucionalizma pritom obrađujući terminološke klasifikacije, jurisprudenciju Sjedinjenih američkih država i rekonstruktivan pristup ustavnom pravu.

Prvi dio knjige- „The Scope of Rights“ (p. 99-205) sadrži tri poglavlja. U drugom poglavlju- „Negative and Positive Freedom“ (p. 29-43) autor razvija tvrdnju koja glasi kako vrijednost koja se štiti ustavnim pravima mora biti pozitivna sloboda ili *osobna autonomija*: štoviše, ističe kako su upravo doktrine pozitivnih obaveza i horizontalnog učinka ali i rastuće prihvaćanje socioekonomskih prava čimbenici koji ukazuju na to da je smisao prava omogućiti ljudima da svoje živote žive autonomno, a što je suprotno onemogućavanju ili ograničavanju vlade na određeni način.

Treće poglavlje- „Two Conceptions of Autonomy“ (p. 44-72) raspravlja o dvama suparničkim poimanjima osobne autonomije koje autor Möller naziva *konceptom isključenih razloga* (eng. *excluded reasons conception*) i *konceptom zaštićenih interesa* (eng. *protected interests conception*). Koncept isključenih razloga, posebice kada ga gledamo kao poveznicu s Dworkinovim teorijama prava, drži da se- u svrhu poštovanja autonomije čovjeka, država ne smije pouzdati u određene (isključene) razloge kako bi ga tretirala, osobito moralne ili paternalističke razloge ili razloge koji se temelje na ideji kako neki ljudi vrijede više od drugih. S druge strane, koncept zaštićenih interesa (kojeg autor više preferira) fokusira se izravno na djela i osobna sredstva koja su važna za uspješno vođenje autonomnog života. Primjerice, ovaj koncept priznaje važnost koju autonomnim osobama predstavlja sposobnost da sami izaberu svog partnera/icu, da imaju vlastite političke stavove, da kontroliraju svoje tijelo, te uzima važnost ovih interesa kao razlog zbog kojeg bi ih se trebalo zaštititi.

U četvrtom poglavlju- „The Right to Autonomy“ (p. 73-95) autor predlaže sveobuhvatan koncept prava. Naime, Möller ovdje pokazuje da je dosljedno prihvatiti prava na bilo što što je u interesu autonomije pojedinca, uključujući pritom i socioekonomska prava (koja štite pretpostavke autonomije) i prava uključiti se u neke trivijalne aktivnosti (poput hobija) te čak i nemoralne i štetne aktivnosti (poput ubojstva). Smisao i svrha ustavih prava u globalnom modelu konstitucionalizma ne sastoji se stoga u izdvajanju određenih posebno važnih interesa kako bi ih se jače zaštitilo, već osigurati da su svi autonomni interesi pojedinca primjereno zaštićeni u svakom trenutku.

Drugi dio knjige- „The Structure of Justification“ (p. 99-210) također sadrži tri poglavlja. Peto poglavlje- „Towards a Theory of Balancing and Proportionality: The Point and Purpose of Judicial Review“ (p. 99-133) dalje istražuje problematiku ustavnih prava obrađenih u prethodnom poglavlju i ide korak dalje tako što tvrdi kako su ne samo gotovo sva prava, već i politike, usmjerene ka autonomiji. Autor ovdje drži kako su ustavna prava i kreiranje politike „ujedinjeni“ u istoj stvari-specifikaciji sfera autonomije ravnopravnih građana.

Šesto poglavlje- „Balancing“ (p. 134-177) prezentira operativni dio doktrine predstavljene u knjizi- teoriju osobne autonomije pod uvjetima sukoba. U onom slučaju kada postoji sukob između autonomije interesa jednog pojedinca i autonomije interesa drugog pojedinca, ustavno pravo predlaže da se takvi interesi uravnoteže. Autor u ovom poglavlju predlaže set moralnih načela kojima bi se adekvatno rješavali spomenuti sukobi, ilustrirajući ih s analizom širokog spektra važnih slučajeva iz područja ustavnog prava, a koji se vežu uz probleme pobačaja, eutanazije govora mržnje i sl. Möller ovdje istražuje popriličnu složenost koja se

krije pod praktičnom doktrinarnom oznakom „balansiranje“ i razvija teoriju o tome kako se ovo balansiranje treba provoditi pri rješavanju stvarnih slučajeva.

Sedmo poglavlje- „Proportionality“ (p. 178-205) sažima rezultate iznijete u prethodnim poglavljima u jednu sveobuhvatnu teoriju proporcionalnosti. Autor ovdje ističe kako je proporcionalnost alat za strukturirano odlučivanje u konfliktima koji se tiču autonomije interesa. Svaka od četiri faze testa proporcionalnosti (legitiman cilj, održivost ili racionalna povezanost, potreba, balansiranje ili proporcionalnost u užem smislu) u tom pogledu ima svoju ulogu.

Knjiga *The Global Model of Constitutional Rights* predstavlja obvezno štivo za sve one koji su zainteresirani za moralno opravdanje prava ljudskih prava i ustavne teorije. Njezin vrlo dostupan jezik čini je pristupačnom studentima i iskusnim znanstvenicima. Također, knjiga je atraktivno štivo i za političke i pravne teoretičare koji žele nastaviti istraživati liberalnu zaokupljenost pitanjem o tome na koji način poboljšati individualnu slobodu.

Mia Bašić, mag. iuris